

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರಜ್ಞಣೆ

ಶ್ರೀಧರ್ ಡಿ. ಎನ್*

*ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ, ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಫೆಸರ್ ದಾಜೆ ಕಾಲೇಜು, ಮಾಲೂರು.

ಸಾರಾಂಶ: (Abstract)

ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಎರಡು ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಳುತ್ತೇವೆ. ಅವುಗಳಿಂದರೆ ನವೋದಯ ಮತ್ತು ನವ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಇವುಗಳ ನಡುವೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೂಡ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರಸ್ಥಾನವೆಂದು ಪರಿಗಳಿಸದೆ, ಕೇವಲ ಸಂಧಿಸ್ಥಿತಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸುವವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. 1940ರಿಂದ 1950ರ ವರೆಗೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹರವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮುಂದಿನ ಮಜಲು ಮತ್ತು ನವೋದಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯಾಗಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿದ್ದು. ಮುಂದೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎರಡು ಕವಲುಗಳಾಗಿ ಒಡೆದು, ಒಂದು ಮತ್ತೆ ನವೋದಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ನವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಲೈನವಾದುವು. ನವೋದಯ ಪಂಥ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಪಂಥಕ್ಕೆ, ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಯಿತು ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿನ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರಜ್ಞಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮುಖ್ಯವಾದಗಳು (Keywords) ಪ್ರಗತಿ ಶೀಲ, ಪ್ರಜ್ಞಣೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಚಳುವಳಿ, ಐತಿಹಾಸಿಕ.

ಪೀಠಿಕೆ

ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮೂರ್ಚಿದಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರವು ಸಹ ತನ್ನ ಪರಿಮಿತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅ.ನ.ಕೃ., ತ.ರಾ.ಸು., ನಿರಂಜನ ಮೇದಲಾದ ಲೇಖಿಕರಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಜ್ಞಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಡಿದವರು. ಜಿರಸ್ಕರಣೆ, ಜ್ಞಾಲಾಮುಖಿಯ ಮೇಲೆ ಮೇದಲಾದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರಜ್ಞಣೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕೃಯಾರಿನ ವೀರರ ಬಲಿದಾನದ ಬಗೆಗಿನ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ‘ಜಿರಸ್ಕರಣೆ’ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರಜ್ಞಣೆ ಜಿತ್ತಿತವಾಗಿದೆ. ತ.ರಾ.ಸು.ರವರ ‘ಕಂಬನಿಯ ಕೊಯ್ಯು’, ‘ರಕ್ತರಾತ್ರಿ’, ‘ಹಂಸಗೀತೆ’, ‘ಸಿಡಿಲ ಮೋಗು’ ಇವು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳಾಗಿವೆ. ಪಾಳಿಗಾರಿಕೆಯಂತ ರಾಜಕೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಮರದ ಅಂತಹ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ವ್ಯೇಖಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳ ಧನಾತ್ಮಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇವುಗಳ ಮಧ್ಯ ಕಾಣಬಹುದು.

ಒಂದು ಕಡೆ ಮನೋರಂಭ ಕಾಣಬಹುದು. ಅವರಂತಹ ವಿಧಿಗಳ ಮೂಲಕ ಇವುಗಳ ಮಧ್ಯ ಕಾಣಬಹುದು.

Please cite this article as: ಶ್ರೀಧರ್ ಡಿ. ಎನ್. (2023). ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರಜ್ಞಣೆ ಪ್ರಮುಖವಾದಗಳು. *Pratibimba*, 5(1), 96-98.

ಕುರಿತು ಕಾರ್ಮಿಕ, ಸಂಖಗಳ ಕುರಿತು, ಅವುಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ, ರಾಜಕೀಯ ಚೆಳುವಳಿ ಹೀಗೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಶ್ರೀರಂಗರ ‘ಶೋಕಚಕ್ರ’ ನಾಟಕವು ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧಿಯವರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿನ ವಿಚಾರಗಳು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ಕೊಳಕು ರಾಜಕೀಯ, ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧಿಯವರ ಕೊಲೆಯೋಂದಿಗೆ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯದ ಹೊಲೆಯ ಸಹ ಆಗುವುದನ್ನು ಇದು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಗಾಂಧಿ ತತ್ವವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಕೊನೆಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಅಸತ್ಯದ, ಮೋಸದ ರಾಜಕೀಯ ಸೌಧವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಪಂತಹ ವೃತ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದ ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ತಾರಾಸುರವರ ‘ದುರ್ಗಾಸ್ತಮಾನ’ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ 1985ರಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ದೊರೆತಿದೆ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪಾಳೇಗಾರರ ಕುರಿತಾದ 8 ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ‘ಕಂಬನಿಯ ಕೊಯ್ಯು’, ‘ತಿರುಗುಬಾಣ’, ‘ರಕ್ತರಾತ್ರಿ’, ‘ದುರ್ಗಾಸ್ತಮಾನ’, ‘ಶಿಖರ ಪ್ರಾಯ’ ಕಾದಂಬರಿಗಳಾಗಿವೆ. ತಾ.ರಾ.ಸು.ರವರ ಐತಿಹಾಸಕ ಕಾದಂಬರಿ ಶಕ್ತಿಯು ದುರ್ಗಾಸ್ತಮಾನ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಂಗಕ್ಕೆ ಏರಿದೆ. ಇದು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮದಕರಿ ನಾಯಕನ ಚರಿತ್ರೆಯಾಗಿದೆ. ಮದಕರಿನಾಯಕ ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಗುರುತು ಆದರೆ, ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಆತನದೆ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ. ಜಾನಕಲ್ಲು ದುರ್ಗದ ಬರಮಷ್ಟನಾಯಕನ ಮಗ ಮದಕರಿನಾಯಕ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದೆ ಸಾಯುವ ಕಸ್ತೂರಿ ರಂಗಪ್ಪ ನಾಯಕ ನಂತರ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ನಾಯಕನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆತನು ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ಕಳ್ಳಿ ನರಸಪ್ಪಯ್ಯ ಮತ್ತು ಸತ್ಯಂತಹ ರಾಜನ ಶಾಖೆಯಿಂದ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತಾರೆ.

ಮದಕರಿ ನಾಯಕನ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೃದರಾಲಿಯ ಎಲ್ಲಾ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಮೋಸ ಮತ್ತು ಶೌಯದಿಂದ ಗೆದ್ದು ಕಿರುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಪದೇ ಪದೇ ಮದಕರಿ ನಾಯಕನಿಗೆ ಆತ ದ್ರೋಹ ಬಗೆಯುತ್ತಾನೆ ಇದರಿಂದ ಮದಕರಿ ನಾಯಕ ಕರಿಣ ಪಾತ ಕಲಿಯುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಹಾದಿ ಬದಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ತಾ.ರಾ.ಸು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮತ್ತು ಕನಾಟಕದ ವೀರಹೃದಯ ಮದಕರಿನಾಯಕನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಎಂತಹ ಶಕ್ತಿಯತ ಚಿತ್ರಣ ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದರೆ ಅವರು ತನ್ನ ಬಂಧುಗಳಿಂದಲೇ ವಂಭನೆಗೆ ಒಳಗಾದಾಗ ಮತ್ತು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಸ್ವಂತ ಲೆಫ್ಲಿನೆಂಟ್‌ನಿಂದ ಮದಕರಿನಾಯಕ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ವಿಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಾನೆ. ಹೃದರಾಲಿ ಮತ್ತು ಅವನ ನಂಬಿಕೆಸ್ತ ಪ್ರಧಾನಿ ಮೂರ್ಖಯ್ಯ ಅವರು ಸುಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಮೋಸದ ಜಾಲವನ್ನು ಬೀಸಿದರು ಜಿಹಾದ್ ಸೋಗಿನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಜನರ ಬಗಟ್ಟನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡಿದರು ಮತ್ತು ಚಿತ್ರದುರ್ಗವನ್ನು ಗೆದ್ದರು. ರಾತ್ರಿ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಚಿತ್ರದುರ್ಗವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಮದಕರಿನಾಯಕನು ಹೋರಾಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಅವನ ಸಹೋದರ ಅಣ್ಣಿ ಅಣ್ಣಿ ಮದಕರಿ ಅಣ್ಣಿ ಎಂಬ ಕೂಗಿನಿಂದ ಯುದ್ಧಭಾವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೇತದಂತೆ ತಿರುಗುತ್ತದೆ.

ಅ.ನ.ಕೃ. ರವರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಿಷಯಗಳು ‘ಬಸವೇಶ್ವರ ನಾಟಕ’. ಇಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ದಯೆ ಸಹನೆಯ ಸಂಯುದ್ಧ ತಾಗದ ಗುಣವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿ ಸಕಲ ಜೀವಾತ್ಮಿಗೆ ಲೇಣಣ್ಣೇ ಬಯಸುವ ಬಸವೇಶ್ವರ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಬಿಜ್ಞಳನನ್ನು ಬಸವೇಶ್ವರರ ಹೀತ್ಯಷಿಯಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಂಜುಣಿನಂತಹವರು

ಬಸವಣ್ಣನವರನ್ನು ದೂರಿ ಸಚಿವ ಸಾಫನ ಆಕ್ರಮಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗಲೂ ಬಿಜ್ಞಳನು ಬಸವಣ್ಣನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಹರಳಯ್ಯ ಮಥುವರಸರ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬಸವಣ್ಣನ ನಿಲುವನ್ನು ಧುರೀಕರಿಸಿ ಆಪತ್ತಿ ತಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದೇಹಕ್ಕೆ ಎಡಕೊಡದೆ ಪ್ರೇಮ ಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಯೇಸು, ಬುದ್ಧ ಗಾಂಧಿಜಿ ಇವರ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಕೂರತಕ್ಕವರು ಎಂಬ ಧೋರಣೆಯಂತೆ ಬಸವಣ್ಣನವರ ವೃತ್ತಿತ್ವ ಉನ್ನತ ಶಿಖರಕ್ಕೇರಿದೆ. ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸು ಮನೆತನ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕೆಂಪೇಗೌಡ ಅವರ ಅಧೀನ ಪಾಳೇಗಾರನಾಗಿದ್ದನು. ಆತ ಯಾದ್ದು ಕೌಶಲ ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದ. ಆತನಿಗೆ ವಿಜಯನಗರದ ಮೇಲೆ ಅತಿ ಬಹು ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ವಿಸ್ತರಣೆ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಯೋಜನೆ ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡು ಹಣಕಾಸಿನ ಹೊಂದಿಕೊಗಿ ನಾಣ್ಯ ಮುದ್ರಿಸಲು ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರಿಂದ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದನು.

ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಹಬ್ಬಗಿಲು ನಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದಾಗ ಸೋಸೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಅದಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಬಾಗಿಲು ನಿಲ್ಲಬಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ ಆಗ ಆಕೆ ತುಂಬ ಗಭಿಣೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಇಲ್ಲಿ ಕೆಂಪೇಗೌಡ ಮತ್ತು ಅವರ ಕುಟುಂಬದ ವೃತ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ಚೇತರಿಸಲಾಗಿದೆ. ರಜಮೂತ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಮೂಲನ ಕಾಲದ ಘಷಣೆಯ ಚರಿತ್ರೆಯೇ ಈ ನಾಟಕದ ಕಥಾವಸ್ತು ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ರಾಜ ನರಸಿಂಹ ನಾಟಕ ಭಾರತದ ಉತ್ತರ, ದಕ್ಷಿಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವ್ಯಾತಾಸಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು ಅವೆರಡರ ಉಗಮ ಸಾಫನ ಒಂದೇ ಅದು ಭಾರತ. ದಕ್ಷಿಣ ಉತ್ತರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಾಮರಸ್ಯ ಸಮನ್ವಯವನ್ನೇ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿರುವ ಈ ನಾಟಕ ಭಾರತೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬಕ್ಕಿತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ.

ಕಿತ್ತಳ್ಳರು ರಾಣಿ ಚೆನ್ನಮ್ಮೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಸಮರ ಸಾರಿದ ಪ್ರಥಮ ಮಹಿಳೆ 1824ರಲ್ಲಿ ಜಯಗಳಿಸಿದರು ಸಹ ಮಲ್ಲಪ್ಪಶೆಟ್ಟಿಯಂತಹ ರಾಜ್ಯದ್ರೋಹಿಗಳಿಂದಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಪಟದಿಂದಾಗಿ ಸರೆಸಿಕ್ಕಿ ಬೃಲಹೊಂಗಲದ ಜ್ಯೇಶ್ವಲಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣ ಬಿಡುತ್ತಾಳೆ. ನಂತರ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣ ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಾನೆ ಆದರೂ ಕಿತ್ತಳ್ಳರು ಬ್ರಿಟಿಷರ ವರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿ ತ್ಯಾಕರಿಯ ಅವೇಕ, ರಾಣಿ ಚೆನ್ನಮ್ಮನ ಶೌಯ್ಯ, ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣನ ಸ್ವಾಮಿ ಭಕ್ತಿ, ಮಲ್ಲಪ್ಪಶೆಟ್ಟಿಯ ನೀಜತನ ನಾಟಕ ಕಳೆ ಕಟ್ಟಿದೆ ಮಾಡಿದೆ. ಹೀಗೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಲೇಖಕರು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಏತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರಜ್ಞಿಯನ್ನು ತರುವ ಮೂಲಕವಾಗಿ ವಾಸ್ತವ ಬದುಕಿನೊಂದಿಗೆ ಅನುಸಂಧಾನ ಏರ್ಪಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪರಾಮರ್ಣ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ರಾಫೆಂಡ್ರ ರಾವ್ (2018). ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ. ಅಭಿನವ ಪ್ರಕಾಶನ.
- ವಿಜಯನಗರ.
- ತಾ.ರಾ.ಸು. (1982). ದುರ್ಗಾಸ್ತಮಾನ. ಹೇಮಂತ ಸಾಹಿತ್ಯ, ರಾಜಾಜಿನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಅ.ನ.ಕೃ. (1988). ಕಿತ್ತಳ್ಳರು ರಾಣಿ ಚೆನ್ನಮ್ಮೆ. ಅರಿವು ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಅ.ನ.ಕೃ. (1988). ಬಸವೇಶ್ವರ. ಅರಿವು ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು.